

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI
ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI
TÜRKÇE
A DERSİ UZUN TEZİ

“TOPLUMSAL ÇATIŞMALARIN ARASINDAKİ BİREY”

Öğrencinin Adı: Salih Cem

Öğrencinin Soyadı: UYSAL

Danışman Öğretmen: Semih DİRİ

Diploma Numarası: 001129-0111

Sözcük Sayısı: 3596

Araştırma Sorusu: Ayfer Tunç'un, "Dünya Ağrısı" adlı yapıtında toplumsal çatışmaların, figürler üzerine olan etkisi nasıl ele alınmıştır?

ÖZ

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, Türkçe A dersi kapsamında hazırlanan bu bitirme tezinde Ayfer Tunç'un Dünya Ağrısı adlı yapıtında ele alınan toplumsal çatışmaların bireylerin yaşam algısına olan etkileri incelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda, yapıtta yer alan toplumsal çatışmalar incelenirken; odak ve yan figürlerin de bu çatışmalar aracılığıyla yaşam algılarında meydana gelen değişikliklere değinilmiştir

Yapılan incelemenin Giriş bölümünde, toplum kelimesinin tanımı yapılmış, yapıtın kurgusu ve figürleri genel hatlarıyla çizilmiştir.

Gelişme bölümünde, yapıtta ele alınan toplumsal çatışmalar: kadın-erkek çatışmaları, dini çatışmalar ve kitlesel linç girişimleri olarak üç ana bölümde incelenmiş, bu çatışmaların doğurduğu sonuçların figürler üzerindeki etkisi değerlendirilmiştir.

Sonuç bölümünde ise toplumsal çatışmaların toplumlar üzerindeki etkisi üzerine genel bir değerlendirme yapılmış, inceleme aracılığıyla ulaşılan sonuç açıklanmıştır. Tez kapsamında alıntılardan yararlanılmıştır.

Sözcük sayısı: 116

İÇİNDEKİLER

1.Giriş.....	4
2. Kadın-Erkek Çatışmalarının Nedenleri ve Sonuçları.....	6
2.1 Paranın Kadın-Erkek Çatışmalarındaki Rolü.....	7
2.2 Toplumsal Rollerin Kadın-Erkek Çatışmalarındaki Rolü.....	9
3. Dini Çatışmaların Nedenleri ve Sonuçları.....	10
4 KitleseL Linç Girişimlerinin Nedenleri ve Sonuçları.....	13
5..Sonuç.....	16
6.Kaynakça.....	19

GİRİŞ

Toplum, belli bir coğrafyada ihtiyacını karşılamak için ilişkiler kuran, birbirlerini etkileyen ortak bir kültürü paylaşan insan birlikteliğidir. Bir insan birlikteliğinin toplum olabilmesi için bireylerin birlikte yaşama isteği taşıması, kendi içlerindeki değişime rağmen süreklilik göstermesi gerekmektedir. Bu yüzden toplumda yer alan her bireyin kendine ve çevresine karşı yerine getirmesi gereken sorumlulukları vardır. Oysaki toplumlarda yer alan çeşitli çatışmalar, insanları sorumluluklarından uzaklaştırmaya başlayarak onların bireyselleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle gücünü insanlardan alan toplum da işlevlerini gerektiği gibi yerine getirememektedir.

Ayfer Tunç, Dünya Ağrısı adlı yapıtında toplumsal çatışmalar, adalet, vicdan ve hafıza izleklerini işlemektedir. Yapıtta toplumsal çatışma izleği, diğer izleklere göre ön plandadır çünkü adalet, vicdan ve hafıza kavramlarının sorgulanmasına toplumsal çatışmalar neden olmaktadır. Buna göre yapıtta ele alınan çatışmalardan biri toplumda yer alan dini çatışmalardır. Dini farklılıklar nedeniyle ortaya çıkan dini çatışmalar, toplumdaki bireylerde görüş ayrılığı, önyargı yaratmakta ve bu bireyler toplum dışına itilmektedir. Dini çatışmalar toplumu, kitlesel cinayet girişimlerine ve ahlaksızlığa sürüklemektedir. Farklılıklardan bir bütün yaratmak yerine farklılıkları ortaya çıkarmak toplum düzenini bozmakta ve bireylerin yaşam algılarında ömürleri boyunca değişmeyecek bir etki bırakmaktadır.

Yapıtın odak figürü olan Mürşit, hayatını 'yolcu' olarak yaşamak isteyen bir kişiliğe sahiptir. Bu yüzden, küçük yaşlardan itibaren baba mirası otelin işletmecisi olmak yerine, başka bir işle uğraşmayı ve hayatı keşfetmeyi istemektedir. Mürşit'in İstanbul'da bir üniversitede felsefe bölümünü kazanması onu bu hayalini gerçekleştirmeye yaklaştırmakla birlikte, babasının hastalığı onu memleketine dönmek zorunda bırakır. Memleketine dönmeyi istemeyen ve babası iyileşince İstanbul'da eğitimine devam etmek isteyen Mürşit'in bu

düşüncesi babasının ölümü ile toprağa gömülür ve bir daha filizlenemez. Mürşit'in annesi, babasının ölümünün ardından, ailede bir erkeğin bulunması ve kız kardeşlerine bakması gerektiğini söylemesi ise onu bu şehirde tutan önemli etkenlerden olur. Böylece hayatı ailesine göre şekillenir ve her ne kadar istemese de otelin işletmecisi olarak şehirde kalır. Mürşit bu olaylar sırasında sevmediği ama kişilik olarak beğendiği Şükran ile evlenir, bir kız ve bir erkek çocuğu olur. Ancak istemediği bu hayatı yaşamaya mahkum bırakılan Mürşit zamanla kendini toplumdan ve ailesinden soyutlamaya başlayarak günlük olaylara dikkat etmemeye başlar.

Yapıtta önemli bir role sahip olan yan figürlerden Madenci ise bir iş nedeni ile şehre gelir ve konaklamak için Mürşit'in otelini seçer. Aslında mühendis olan Madenci, burada kendisine Madenci olarak hitap edilmesini ister. Mürşit ve Madenci, kişilikleri ve düşünsel yapıları bakımından birbirlerine çok benzemektedir. Mürşit gibi kendini toplumdan uzak tutan Madenci, gerçek dostluğu Mürşit'te bulur. İki figürün gün geçtikçe dostluk bağlarının sıkılaşması, birbirlerini anlamaları okura, bu iki figürün bunalımlarının altında yatan toplumsal çatışmalar hakkında ipuçları vermektedir.

Yapıtta yer alan figürlerin günlük hayatlarında veya geçmişte şahit oldukları çatışmalar, yaşadıkları hayatı sorgulamalarına neden olmaktadır. Bu sorgu öğrenilmek istenmeyen gerçekleri gün yüzüne çıkararak figürleri vicdan, hafıza, adalet kavramlarını sorgulamaya yöneltmekte ve ülkemizde gerçekleşen toplumsal faciaların üzerine geçmişle yüzleşmeleri için bir şans vermektedir.

2. Kadın-erkek çatışmalarının, nedenleri ve sonuçları

Yapıtta konu edilen çatışmalardan biri kadın erkek çatışmasıdır. Kadın erkek çatışmaları, Anadolu'da yaşayan kadın ve erkeğin hukuksal ve sosyal açıdan eşit olmayışını gözler önüne sermektedir. Sosyal açıdan kadın ve erkeğin eşit olmayışı ilk olarak erkek ve kız çocuklara verilen isimler aracılığıyla sunulmaktadır. Mürşit'in kız kardeşinin isimleri Hasret ve Gurbet'tir. Mürşit, babasına neden bu ismi koyduğunu sorduğunda, babası bir gün ikisinin de evlenip gideceğini, bu yüzden eve hasret ve gurbet getireceklerini söylemiştir: *"Gidecekler. Kız evlatlar gider, özgür değildirler, asla olamazlar ama yine de giderler, bir kafesten başka bir kafese. Erkek evlatlar kalır, evlerin özgür demirbaşlarıdır onlar."* (Tunç, 19). Mürşit ismi ise doğru yolu gösteren kimse demektir. Mürşit'in babasının kızlarının ve oğlunun isimlerini toplumun kadınlara ve erkeklere yüklenen sorumluluklar doğrultusunda koyması, kadın ve erkek arasında yaşanacak olan çatışmalarının başlangıcını oluşturur niteliktedir.

Odak figür Mürşit de kızının ismi Elvan koyar ve bunu yaparken bu konu üzerinde pek fazla düşünmez. Ancak oğlunun ismini Özgür koyar, çünkü oğlunu bu dünyada özgür kılmak ve kendi yaşayamadığı özgürlüğünü oğlunun yaşamasını ister. Nitekim Mürşit'in babasının torunlarına verilen isimler hakkındaki düşüncesi de bu savı destekler niteliktedir:

"Babası ilk torunu olmasına ve çok sevmesine rağmen Elvan'ın adını pek önemsememişti, kız torundu sonuçta. 'Güzel' demişti sadece, Şükran 'Elvan olsun dedik baba, siz ne dersiniz?' diye sorduğunda. Ama Özgür doğduğunda hala hayattaydı ve tümüyle çırpınmış ağzından şu cümle çıkmıştı: 'Oğluna öyle bir ad koy ki evladım, manasını ömrü boyunca taşısin.' " (Tunç, 20)

Bu durum açıkça göstermektedir ki; aileler tarafından erkek çocuk, kız çocuğa göre daha üstün bir konumda bulunmaktadır, çünkü gelecekte evin geçimini sağlayacak bireyler olarak görülen yeni doğan erkek çocukların isimleri düşünülüp özenle konulurken, gelecekte evlenerek evi terk edecek bireyler olarak kabul edilen kız çocuklarının ismi üzerinde fazla durulmamaktadır.

2.1. Paranın kadın-erkek çatışmalarındaki rolü

Toplumda yer alan kadın-erkek çatışmalarının nedenlerinden biri de paradır. Para aile bağların önüne geçmektedir. Günümüz toplumunda para gücü de beraberinde getirmektedir, dolayısıyla bu toplum içinde para ve beraberinde gelen güce kavuşabilmek için her şeyi yapabilecek bireyleri ortaya çıkarmaktadır. Yapıtta bu durum, adliyede zabıt katibi olarak çalışan ve mesai bitiminde Mürşit'in oteline okey oynamak için gelen Çetin tarafından şöyle ifade edilmektedir:

"Akçiçek Mahallesi'nde, on iki daireli bir apartman sahibi olan bir ihtiyar yirmi yıl içinde altı kere imam nikahıyla evlenmiş, kızları ses etmemiş. Ama yedinciye resmi nikah kıyınca kıyamet kopmuş. Üçü de torun torba sahibi kızları babalarının akli yerinde değil diye dava açmışlar. İhtiyar inadına yirmi bir yaşındaki karısını koluna takmış, adliyeye rap rap yürüyerek gelmiş, dimdikmiş, ben de hala iş var demek istiyormuş. İki taraf da mahkeme salonunun önünde sessiz sedasız bekleyormuş, kızlar kapının bir yanında, baba ile karısı öbür yanında. Ama genç gelin rahat durmamış, kolundaki bilezikleri şingirdatıp nispet yapmış, laf atmış. Karşılıklı sataşmalar, hakaretler derken birdenbire tekme tokat kavga çıkmış. Önce genç geline saldırmışlar; ama gelin toz olunca kızlar bir olup babalarını dövmeye başlamışlar." (Tunç, 51).

Bu durum çatışmaların bir kısmının para yüzünden çıktığını kanıtlar niteliktedir zira babaları evlendiği takdirde mirasın bölüneceğini düşünen kızlar, bu yüzden babalarını evlendirmekten vazgeçirmek için çeşitli yollara başvurur. Ancak başaramadıklarında aile ilişkilerini ve ahlaki değerleri yok sayarak o paraya ulaşmaya çalışırlar. Böylelikle para, aile değerleri ve duyguların önüne geçmeye başlar. İhtiyarın karısı, ihtiyarla parası için evlenerek hem kendi duygularını hem de ihtiyarın duygularını yok saymakta ve mantık evliliği yapmaktadır. İhtiyar ise genç eşi ile evlenirken aynı yolu izler, duygularını bir kenara bırakıp çıkarlarının ve kişisel hırslarının peşinde koşar.

Yapıtta para yüzünden çıkmış olan kadın erkek çatışmalarına bir diğer örnek ise, Mürşit'in oteli önünde çalışan peynircinin altınları yüzünden gelinini öldürmesidir. Peynirci kendisi için daha değerli gördüğü paraya ulaşabilmek uğruna oğlunun hayatını birleştirdiği kişinin canını almaktan hiç çekinmez ve bu olayla ilgili ifade verirken oldukça soğukkanlı bir tavırla anlatan Peynirci için neredeyse bu eylem onun her gün yaptığı sıradan bir eylem gibi yapıtta sunulur.

"Peynirci cinayeti nasıl işlediğini anlatırken insanı korkutacak sakinmiş. Her gün yaptığı ve anlamaktan sıkıldığı bir işmiş gibi anlatıyormuş. 'Biri görür, huylanır diye gece yarısına kadar bekledim. Battaniyeye sardım, omzuma attım. Belim koptu indirene kadar.' " (Tunç, 97).

Oysa Peynirci'nin altınları alma girişimi gelinini öldürmesine rağmen başarısız olur, çünkü oğlu cinayetin işlendiği sabah altınları bozdurur. Peynirci ise bu haberi duyduğunda oldukça sinirlenir. Ancak Peynirci'nin öfkesi gelinini gerçekleştirilmeyen bir amaç uğruna öldürmesi değil, onu öldürmekte geç kalması üzerine kuruludur: **"Bir gece önce televizyonda maç vardır. Yenildi pezevenkler, yenileceklerini bilseydim seyretmezdim, o gece hallederdim işimi."** (Tunç, 97)

2.2. Toplumsal rollerin kadın-erkek çatışmalarındaki rolü

Toplumda yaşanan kadın erkek çatışmalarının çıkış noktalarından bir diğeri ise aşk ve cinsellik olgularıdır. Çünkü toplumun sosyal yapısında bulunan kadın ve erkek eşitsizliği aşk ve cinsellik kavramlarına da yansımaktadır. Kadınlar toplumda söz sahibi olmadıkları için, erkekler tarafından birer nesne olarak görülmektedir. Buna göre toplumda kadının yeri evlenmek, çocuk sahibi olmak ve çocukları ile birlikte ailesine bakacak kişi olmaktan ibarettir. Kadınlar da bu düşünce yapısına karşı gelememekte, karşı geldikleri takdirde ise erkekler tarafından fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmakta ve toplum tarafından bu kalıba uymadıkları gerekçesiyle hor görülmektedirler. Dolayısıyla kadınların, toplumda yerleşmiş olan bu önyargıyı engelleyebilecek bir güçleri bulunmamaktadır. Kadınların bu güçten yoksun olması, cinsellik olgusunun ülkemizde bastırılması ve kadının cinsel bir nesne olarak görülmesi nedeniyle kadınlara olan yaklaşım farklılaşarak kadına şiddet ve tecavüz gibi kavramların meşrulaşması görülmektedir. Bu nedenler arasında özellikle öne çıkan neden toplumda cinselliğin bastırılmış olmasıdır. Bu durum erkeklerin kadınlara olan yaklaşımını büyük ölçüde etkilemektedir. Bu durumu yansıtan en belirgin örneklerden birisi yılbaşı zamanı bir restoranda şarkı söylemek üzere şehre gelen ve konaklamak için Mürşit'in otelini tercih eden bir kadına erkeklerin verdikleri tepkidir. *"Lobide oturan müşterilerin hepsi gözlerini kadına dikmişlerdi. Çetin ve arkadaşları oyunu bırakmışlar, dikleşmişler, siyah paltolu adam olgun bir meyve görmüş gibi bakıyor."* (Tunç, 232). Aynı kadın yılbaşı gecesi programı bittiği için sahneden inmek istediğinde, dinleyicilerden biri tarafından fiziksel şiddete maruz kalmakta ve gece bitene kadar erkek müşterileri şarkılarıyla eğlendirmek zorunda kalmaktadır.

Tecavüz olgusu ise, kadına karşı olan bu cinsel yanılısamanın ve şiddetin birleşmesiyle ortaya çıkmaktadır. Erkekler sahip olduklarını düşündükleri güç olgusunu, kadınlara fiziksel şiddet uygulamak ve onlara tecavüz etmekle elde etmeye çalışmaktadırlar. Yapıtta bu duruma örnek olarak Madenci'nin eşi olan Arzu'nun babası tarafından tecavüze

uğraması durumu verilmektedir. Bu tecavüz, uzun yıllar boyunca Arzu ve babasını arasında bir sır olarak kalmasına rağmen Madenci, kayınpederinin kendisine tuhaf gelen bakışlarını ve hareketlerini kendince sorgulayarak bu gerçeğe ulaşır. *"Baba Madenci'nin sorgu dolu bakışlarına yaklanınca korkmuş, yüzü kaplayan korku gerçeği ele vermiş."* (Tunç, 288). Babanın kızına tecavüz etmesi, Arzu'da büyük travma yaratır ve bu durum Madenci ile ilişkilerine de yansır: *"Yapmadığım şey için acı çekiyorum ben. Arzu'nun acısını dindiremediğim için."* (Tunç, 318). Arzu'nun yaşadığı bu travmayı atlatamaması ve Madenci'yle sağlıklı bir ilişki kuramaması onu intihara sürükler. Olan biteni öğrenen Madenci ise Arzu'nun babasını öldürür.

3. Dini Çatışmaların Nedenleri ve Sonuçları

Yapıtta yer verilen çatışma durumlarından biri de dini çatışmalardır. Anadolu insanı için din, bir insanı değerlendirirken göz önünde bulundurdıkları birinci etken olarak sunulmaktadır. Toplum, kendi dininden olmayanı kendi içerisinde barındırmayı istemez. Böyle bir bakış açısıyla yetişen bireyler açısından toplumda yer alan dini çatışmalar büyük bir öneme sahiptir, çünkü bu çatışmalar, yapıtta yer alan figürlerin hayatlarını sorgulayıp geçmişle yüzleşmelerine ve bu yüzleşmeler sonunda toplumla aralarına bir sınır koymalarına sebep olmaktadır.

Yapıtta bu duruma örnek olarak Mürşit'in on iki on üç yaşlarında annesi ile birlikte katıldıkları düğün verilmektedir. Mürşit'in ifadelerine göre düğünde her şey güzel giderken, damadın bir anda sahneye çıkıp kendini öldürmek istemesi, ardından bayılması sonucu düğün erkenden biter ve Mürşit ile annesinin o akşam eve erken dönerler. Babası neden erken döndüklerini sorduğunda, annesi olanları anlatır ve oğlanın kendini öldürmek istemesini sebebini başka bir kızı sevmesi ama onunla evlenememesi olarak açıklar. Bunun üzerine Mürşit'in babası damadın eylemlerine tepki gösterir:

"Babasının bir kaşı öfkeyle karışık bir tiksintiyle havaya kalktı. İleri geri konuştu. Sonu ölüm bile olsa başladığı işi bitiremeyenlerden hiç hazzetmezdi. Ağırbaşlı, efendi bir çocuk diye bilenen damada sövüp sayarken ısrarlar karısına baktı. Karısının kendisini desteklemesini bekliyordu. (...) Sevdiği kızı almaktan aciz, korkağın tekiymiş meğer. Oğlum bir erkek bir kızı sevdiyse, bütün dünyayı karşısına alacak icabında. Aşkın kitabı bunu emreder." (Tunç, 138).

Ancak Mürşit'in annesi kocasına destek çıkmayarak damadın evlenemediği kızın alevi olduğunu söylemesi babasının düşüncelerinin değişmesine ve "**o zaman durum farklı**" (Tunç, 138) demesine neden olur. Yaşanan bu olayı anlamlı bulmamakla birlikte Mürşit, "alevi" olmanın bir çeşit suç olduğu düşüncesine kapılır. Mürşit'in böyle bir düşünceye sahip olduğu ise ancak yaşanan başka bir olay ile açığa çıkmaktadır.

Madenci'nin de tıpkı Mürşit gibi küçük yaşlarda şahit olduğu bir dini çatışma uzun süre belleğinde yer kaplar, onun kararlarını etkiler ve bir şey yapamamanın suçluluğunu ve pişmanlığını duymasına neden olur. Madenci'nin hayatında karşılaştığı ilk dini çatışma 1978 yılında gerçekleşen Maraş Katliamı'dır. Bu katliamda 7 gün içerisinde yüz elli Alevi öldürülür, Alevilere ait iki binin üzerindeki ev ve işyeri de ateşe verilir. Babası gazeteci olan Madenci, bu katliamın gerçekleştiği dönemde beş yaşındadır. Bu katliamdan sonra babasının iş yerindeki bir gazetenin manşetinde, ölü bir kız çocuğu fotoğrafına rastlar: "*Ölü bir çocuk resmiymiş bu. Fotoğrafta kendisiyle aynı yaşta, çıplak çocuk cesedi yerde yatıyormuş.*" (Tunç, 116). Babası hemen fotoğrafı Madenci'den saklamaya çalışsa da, Madenci'nin aklından ölü kızın suratındaki masumiyet ifadesi yıllarca çıkmaz. Bu durum onun gelecekte alacağı kararlar üzerinde önemli rol oynar. Bunun Madenci'nin hayatına en büyük yansıması ise eşi Arzu'yla tanışması ve onunla kurduğu ilişkidir. Arzu'nun garsonluk yaptığı kafeye giden Madenci, onunla burada tanışır. Arzu'yu ilk gördüğü zaman kızın yüzünde leke gibi bir şey olduğunu, eğer bu leke silinirse bu yüzün arkasındaki gizlenen gerçek güzelliğin ortaya

çıkacağı, yüzünün mutlulukla aydınlanacağını düşünür. Bir sonraki gün Madenci kızın yüzünde gördüğü şeyin bir yanılsama olduğunu görmek için tekrar aynı kafeye gider ama bu şeyin bir yanılsama olmadığını fark eder: *"O şey kızın yüzünde aynen duruyormuş, hatta daha da keskinmiş. Göz göze geldiklerinde içine işlemiş. Onu aşka çeken de bu olmuş, asla kirlenemeyecek acı bir masumiyet."* (Tunç, 284). Ancak sonradan Arzu'yu düşünen Madenci, Arzu'nun yüzünde gördüğü şeyin belleğinin yarattığı bir yanılsama olduğuna inanır. Bu durum küçük yaşta şahit olunan toplumsal çatışmalar bireyin hafızasına kazındığını ve geleceğinde alacağı kararlarda da etkili olabileceğini kanıtlar niteliktedir.

Bununla birlikte Madenci, toplumda yaşanan dini çatışmaların önüne geçilmediği, onun yerine bu durumun desteklendiğini düşünerek kayıtsızlığından ötürü toplumu ve kendini suçlamaktadır: *"Ama nasıl untabildi herkes? Bunu, öncekileri, sonrakileri. Nasıl da hiç yaşanmamış gibi devam edebilirler?"* (Tunç, 123). Toplumda yaşanan çatışmalar bireyleri kayıtsızlığa ve kendi çıkarlarını korumaya yöneltmektedir. Aslında Madenci'nin sorusunun cevabı biraz da bu olgularda saklıdır. İnsanlar var olan hatalı durumları düzeltmek için adım atmaktan korkar hale gelmektedirler, çünkü attıkları herhangi bir adımda yollarına çıkabilecek engeller, onları kendi çıkarlarından uzaklaştırabilir. Bu yüzden ki insanlar kendilerine dokunmadığı müddetçe hatalı durumlarla baş etmemekte, hatta neredeyse var olan sorunu görmezden gelmektedir.

Yapıtta dini çatışma durumuna bir başka örnek de Kamer adlı figür aracılığıyla verilmektedir. Kamer yetmişine yakın, iyi yüzlü, hafifçe kamburlaşmış sessiz sakin bir ayakkabı tamircisidir. Kamer'in ölümü üzerine, cesedini almaya gelen belediye görevlileri, cesedi alamayacaklarını çünkü Kamer'in Ermeni olduğunu söylerler. Durumu düzeltmek ve Kamer'in cesedinin defnedilmesini isteyen Pehlivan araya girerek: *"Adam kelime-i şahadet getirdi diyorum, ben şahidim, kendi kulaklarımla duydum."* (Tunç, 151) şeklinde bir açıklama yapar. Bunun üzerine belediye görevlileri istemeden de olsa olayı kapatır ve Kamer'i alarak defin işlemlerini yaparlar. Bu olay toplumun dini nasıl algıladığı ve dinin insanların

değerlendirilmesinde ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Toplum dini farklılıkları önemsemeyip bir bütünlük oluşturmalıdır, oysa ki yapıtta da görüleceği üzere din toplumu ayırıştırıcı bir araç niteliğinde kullanılmaktadır. Toplum içerisinde aynı havayı soluyan, kimi zaman aynı zorlukların üstesinden gelen, aynı sorumluluklara sahip olan bireylerin hangi dine mensup olurlarsa olsunlar aynı haklara sahip olmaları gerekmektedir.

2.4 Kitlesele Linç Girişimlerinin nedenleri ve sonuçları

Yapıtta toplumsal çatışmaları körükleyen son çatışma durumu da kitlesele linç girişimleridir. Aslında bu durum bir bakıma diğer çatışmaların vardığı sonuç olarak da yapıtta sunulmaktadır. Böyle kitlesele bir eylemin bir diğer çıkış noktası ise eğitimsizlik, toplumun öfkeyle hareket etmesi ve güvenmediği adalet kavramını nedeniyle bireylerin kendi adaletlerini kendilerinin sağlama istediğidir. Böyle bir durumla karşılaşıldığında bireyler toplum ve medeniyet tarafından bastırılmış olan şiddet dürtülerini ortaya çıkararak bu dürtüye kapılmaktadırlar. Her bireyin kendi adaletini uygulamaya çalıştığı bu gibi durumlarda, bireyler toplum dışında kalmamak için uyum sağlamakta, ancak bu süre içerisinde suçlama yönelttikleri kişi veya kişilerin gerçekten suçlu olup olmadığını düşünmemektedirler. Bu durum onların sorgulama yeteneğinden yoksun olduklarını da göstermektedir.

Yapıtta kitlesele linç girişiminin ilk örneği Peynirci'nin gelinini öldürmesi sonucu ortaya çıkmaktadır. Peynirci'nin soğukkanlılıkla işlediği cinayetten sonra nerede saklandığını bulan mahalle halkı, kendilerince adaleti sağlamak isterler. Ancak burada önemli olan nokta kimsenin Peynirci'nin gerçekten suçlu olup olmadığını bilmeden ve bunu umursamadan hareket etmesidir. Kitlesele linç ile "adaleti" sağlayabileceklerine inanmaktadırlar. Ancak böyle durumlarda, olaya katılan kişi sayısının artışı tehlikenin daha da büyümesine ve olayların her yere sıçramasına neden olmaktadır. Bununla birlikte toplumun buna destek vermesi, bu durumu desteklemeyen insanların da toplum dışında kalmamak amacıyla bu eyleme katılmasına sebep olmaktadır. Ancak kitlesele linç girişimlerinin en çok etkilediği kişi

çocuklardır; içinde yaşadıkları toplumun birlikte gerçekleştirdiği bu gibi eylemler toplum gözünde meşru bir hal kazanacağı için yetişmekte olan nesil tarafından bu gibi eylemlerin yapılmasının haklı ve gerekli olduğunun düşünülmesine yol açmıştır. Bu durum, ileride yetişecek sağlıklı nesillerin ve gelecekte yaşanabilecek çatışmalara zemin hazırlamıştır: *"Asıl ürkütücü olan şu çocuklar dedi Madenci az önce peynirciyi taşıyarak öldürmek istiyorlardı, şimdi unutmuş gibiler."*(**Tunç,98**).

Kitlesel linç girişimlerinin çocukların yaşam algısı üzerindeki etkisinin anlaşılması bakımından odak figür Mürşit'in incelenmesi gerekmektedir. Mürşit bir gün arkadaşı Cumhur ile mahallede yürümektedir. Cumhur yapısı gereği agresif, başkalarını küçümseyen ve güç uğruna acımasızca davranmaktan hoşlanan birisidir. Bu açıdan Mürşit ile taban tabana zıtlardır. Cumhur'un fiziksel açıdan Mürşit'e göre yapılı olması ve karakter özellikleri Mürşit'i korkutmaktadır, bu yüzden Mürşit Cumhur'a karşı gelememektedir: *"Cumhur gel dolaşalım, dedi. Teklif etmiyordu, emrediyordu."* (**Tunç, 301**). Mürşit ile Cumhur Et Meydanı'na geldiklerinde alışılmadık bir kalabalıkla karşılaşılır. Bu kalabalık, Yaban Mahallesi'nde yaşayan ve oğluyla cinsel ilişkiye girdiği düşünülen bir çingene hamalı cezalandırmak için toplanmış olan kalabalıktır. Kurban seçilen çingenenin neye göre, kime göre veya neden suçlu olduğu toplanan kalabalık tarafından düşünülmemektedir. Bu durumu sorgulayanlar ise hor görülmektedirler: *"Bırak gitsin... Bize adam lazım, adam. Böyle ciğersizler değil."* (**Tunç, 306**). Mürşit, kalabalığı gördükten sonra evine dönmek istemektedir fakat toplum tarafından dışlanma korkusu ve Cumhur'un baskıcı tavrı onu bu kitlesel linç girişimine katılmak zorunda bırakmıştır : *"Cumhur'un parmakları Mürşit'in bileğine mengene gibi yapışmıştı, gitmesine izin vermiyordu, onu kalabalığın içine çekiyordu."*(**Tunç, 306**). Mürşit kalabalığa uyarak Yaban Mahallesi'ne doğru yüremeye başlar. Yürürken kurban olarak seçilen hamala fırlatmak için yerden taşlar toplar. Kalabalığın linçe bir adım daha yaklaşmış olmanın verdiği haz ile ellerindeki sopaları havaya kaldırarak bağırması, Mürşit'in içini de hamalın cezasını vermek arzusuyla doldurur. Hamal hakkındaki dedikodunun gerçek olup olmadığını düşünmez. Mürşit'in Yaban Mahallesi'ne gelince artan çışkusu, elindeki taşı hamalın

gözüne saplamaıyla son bulur ve Mürşit bayılır. Uyanınca kendini karakolda bulan Mürşit yaşının küçüklüğü ile komiserlerin dikkatini çeker : *“Komiser hayretle baktı. Ürkmüş gibiydi. Sanki yaşanan bu dehşeti anlıyor, hatta bir parça da hak veriyor ama Mürşit'in bu işler için yaşının tutmadığını düşünüyordu”*(Tunç, 311). Komiser'in bu sözlerindeki kilit nokta; bu ve bunun benzeri kitlesel linç girişimlerinin suç sayılmaması hatta anlayışla karşılanmış olmasıdır. Bu durum göstermektedir ki toplumda işlenmiş olan suçların cezasını tespit etmekle yükümlü olan bir devlet kuruluşu, görevini önemsememekte ve suçlunun cezasının halkın elinden olmasını anlayışla karşılamaktadır.

Karakoldan babasıyla ayrılan Mürşit, babası tarafından ona verilecek cezasının ağır olacağını farkındadır. Eve vardıklarından babası Mürşit'i saçından tutarak bir hışımla yere fırlatır ve şiddetli bir tokat atmak üzereyken Mürşit kendisini kurtaracağını düşündüğü yalanı söyler: *“Ama adam Aleviymiş”*(Tunç, 313). Bu cümle, Mürşit'i tokattan kurtarır fakat ailesi ve okurun gözleri önüne önemli bir gerçeği serer. Dehşete kapılan ebeveynlerin davranışlarına anlam veremeyen Mürşit onların bu tepkisine anlayamaz çünkü daha önce ailesinin Aleviler hakkındaki görüşlerini duyan Mürşit, Aleviliği bir suç olarak algılamıştır. Toplumsal çatışmaların çocukların yaşam algısı üzerine en zararlı etkilerinden biri de budur. Çocuklar, küçük yaşlarda yorumlama niteliğinden yoksun oldukları için, çevresinden duydukları bilgileri kabul ederler. Bu yüzden toplumsal çatışmaların sıkça görüldüğü toplumlarda yetişen çocuklar, şiddeti ve kavgayı çözüm olarak görmekte ve eğitime önem vermemektedir.

Hamalın öldürülmesi okura kitlesel linç girişimlerinin nedenlerinden birini daha okura göstermektedir Kurbanın bir çingene olarak seçilmesi toplumda çingenelere karşı bir önyargı olduğunu, çingenelerin toplumda istenmediğini göstermektedir : *“Yaban Mahallesi'nde oturanlara duyulan nefret hızla arttı. Öldürülen hamalın komşuları olan hamallara yük taşıtmadılar. Gençleri kısırdıkları yerde dövdüler.*(Tunç, 314). Toplum, hamalın suçlu olup olmadığını sorgulamamaktadır. Kendilerinin belirledikleri doğrulara göre

hareket ederek hamalı linç ederek öldürmüşler ve çingenelere hayatı zehir etmişlerdir. Hamalın kendi öz oğlu ile cinsel ilişkiye girmiş olduğu dedikusunun yayılması, kendi doğruları uygulamak için topluma verilmiş bir sinyal niteliği taşımaktadır.

SONUÇ

Ayfer Tunç'un Dünya Ağrısı adlı yapıtında toplumsal çatışmalar ve bu çatışmaların bireylerin yaşam algılarına olan etkisi adı belli olmayan bir Orta Anadolu şehrinde, otel sahibi olan odak figür Mürşit ve otele konaklamaya gelen yan figür Madenci üzerinden anlatılmaktadır. Bu iki figürün birbirleriyle olan konuşmalarında geçmişleri ile yüzleşmeleri, toplumsal çatışmaları gözler önüne sererken; bu çatışmaların yarattığı farklı bakış açıları sunulmaktadır. Mürşit ve Madenci'nin küçük yaşlarda tanık olduğu çatışmalar ömür boyu hafızalarında yer ederek kişilik oluşturmaktadır. Toplumsal çatışmaların sıklıkla baş gösterdiği yıllarda yetişmiş olan bu iki figür, kendilerini toplumdan soyutlamaktadırlar çünkü çatışmaların yaşandığı bir topluma mensup olmak istememektedirler.

Kadın erkek çatışmaları toplumda kadın ve erkeğin sosyal, ekonomik ve hukuki açısından eşit olmadığını göstermektedir. Kadınlara evlenip gidecek, yuvayı terk edecek gözüyle bakılırken, erkeklere ileride ailenin geçim direği olacak gözüyle bakılmaktadır. Ailelerin bu bakış açısı erkeklere kadınlar üstünde hak etmedikleri bir güç vermektedir. Oysa toplumu yetiştiren bireyler her zaman kadınlardır ve çocuklar ilk olarak annelerinin düşünceleri ile kendi düşünce dünyalarını şekillendirirler. Buna rağmen, kadınlar hak ettikleri değeri görmemekte, tecavüze uğramakta ve dayak yemektirler. El üstünden tutulması gereken kadınlarımıza uygulanan bu şiddet ve toplum baskısına dayanamayan kadınlar çözümü sorgulamayan nesiller yetiştirmekte veya intiharda bulmaktadırlar.

Kadın erkek çatışmalarında olduğu gibi dini çatışmalar da topluma büyük zarar vermektedir. Din, toplum tarafından bireyi tanımlayan bir özellik olarak görülmektedir. Oysa ki bireyin din seçimi kendisi ile seçtiği din arasındadır. Toplum kendi dininden olmayan kişiyi

arasında istememiştir. Ancak toplum farklılıklardan bir bütün yaratmak yerine, dini ayırıcı bir araç olarak kullanmakta ve bütünden farklılık yaratmaktadır. Bunun sonucu olarak toplum kendi dininden olmayanları toplum dışına itmektedir. Bu durum toplumun da daha sığ bir bakış açısına sahip olmasına neden olmaktadır. Bununla birlikte bu yaklaşımdan en çok etkilenen kesim çocuklardır. Bu şekilde büyüyen çocuklarda yerleşmiş olan algı onların ileride dini çatışmaları fitilleyenler olacağına işaret etmektedir.

Kitlesel linç girişimleri eğitimsiz yetişen bir neslin sonucunda ortaya çıkmaktadır. Toplumsal çatışmalarla büyüyen, öfkesiyle hareket eden ve sorguladığı zaman toplum tarafından dışlanan bireyler bu çatışmalara katılmak zorunda bırakılmaktadır. Kitlesel linç girişimleri bir çığa benzer ve büyüdükçe insanlara verdiği zarar da artar. Bu girişimleri önlemenin en iyi yolu toplumun en küçük yapı taşı olan aileleri eğitmek, dolayısıyla çocuklarına ahlaki değerler aşılamalarını sağlamak olacaktır.

Toplumsal çatışmalar eğitimsiz ve iletişim kuramayan bir nesle ve bireylerin kendilerini toplumdaki soyutlamalarına sebep olmaktadır. Kadının hor görülmediği, dinin bir fark olmadığı bir toplumda yetişen bireyler, daha farklı düşünebilecek, kadının gerçek değerini anlayabilecek ve bireylerin farklılıklarının bir hazine olduğunun farkına varacaktır. İlişkileri sevgiyi, saygıya ve dürüstlüğe dayanan bireyler, paranın ve cinselliğin bir illüzyon olduğunu, paranın satın alacağı mutluluğun geçici olacağını anlayacaklardır.

Toplumdan kendini soyutlayan bireylerin bunalımlarının altında toplumsal çatışmalar yatmaktadır. Bu çatışmalar kişinin geçmişiyle yüzleşmesine sebep olmakta ve karşılaşmak istemediği gerçekleri gün yüzüne çıkarmaktadır. Toplumsal çatışmaların az yaşandığı toplumlarda birey, toplumdan kendini soyutlamak yerine kendini toplumun bir parçası yapmayı, hem kendini hem de toplumunu geliştirmek ister. Toplumlar ekonomik, siyasi ve sosyal açıdan erkeklerle eşit hakları ve koşulları kadınlara tanıdığına, dini farklılıklara saygı

duyarak toplumun geri kalanını ve genç nesilleri de bu doğrultuda yetiştirdiğinde, içinde 'Dünya Ağrısı'nı değil 'Dünya Sevgisi'ni taşıyan nesiller yetişecektir.

Sözcük Sayısı : 3.596

KAYNAKÇA

1. Tunç, Ayfer. *Dünya Ağrısı*. İstanbul: Can Yayınları, 2014.